Zbiór Orzeczeń

WYROK SĄDU (izba ds. odwołań)

z dnia 10 lipca 2014 r.*

Odwołanie — Służba publiczna — Urzędnicy — Odpowiedzialność pozaumowna — Szkoda poniesiona przez bliskich zmarłego urzędnika — Krzywda doznana przez urzędnika przed jego śmiercią — Podział kompetencji między Sądem a Sądem do spraw Służby Publicznej — Zasada zgodności pomiędzy wnioskiem o odszkodowanie i zadośćuczynienie a zażaleniem na decyzję odmowną w sprawie tego wniosku

W sprawie T-401/11 P

mającej za przedmiot odwołanie od wyroku Sądu do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej (pierwsza izba) z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie F-50/09 Missir Mamachi di Lusignano przeciwko Komisji, zmierzające do uchylenia tego wyroku,

Livio Missir Mamachi di Lusignano, zamieszkały w Kerkhove Avelgem (Belgia), działający w imieniu własnym oraz jako przedstawiciel prawny spadkobierców A. Missira Mamachiego di Lusignana, swojego syna, byłego urzędnika Komisji Europejskiej, reprezentowany początkowo przez adwokatów F. Di Gianniego, R. Antoniniego, G. Coppa oraz A. Scaliniego, a następnie przez adwokatów F. Di Gianniego, G. Coppa oraz A. Scaliniego,

wnoszący odwołanie,

w której drugą stroną postępowania jest:

Komisja Europejska, reprezentowana przez D. Martina, B. Eggers oraz L. Pignataro-Nolin, działających w charakterze pełnomocników,

strona pozwana w pierwszej instancji,

SĄD (izba ds. odwołań),

w składzie: M. Jaeger, prezes, N.J. Forwood (sprawozdawca) i S. Papasavvas, sędziowie,

sekretarz: B. Pastor, zastępca sekretarza,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 12 grudnia 2013 r.,

wydaje następujący

* Język postępowania: włoski.

Wyrok

1 W odwołaniu wniesionym na podstawie art. 9 załącznika I do statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wnoszący odwołanie, L. Missir Mamachi di Lusignano, żąda uchylenia wyroku Sądu do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej (pierwsza izba) z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie F-50/09 Missir Mamachi di Lusignano przeciwko Komisji, zwanego dalej „zaskarżonym wyrokiem", na mocy którego oddalono jego skargę zmierzającą do, po pierwsze, stwierdzenia nieważności decyzji odmownej Komisji Wspólnot Europejskich z dnia 3 lutego 2009 r. w sprawie wniosku o naprawienie szkód majątkowych i niemajątkowych powstałych w związku z zabójstwem jego syna i synowej, do którego doszło w dniu 18 września 2006 r. w Rabacie (Maroko), oraz po drugie, zasądzenia od Komisji na swoją rzecz oraz na rzecz spadkobierców swojego syna określonych należności tytułem naprawienia szkód majątkowych i niemajątkowych powstałych w związku z tymi zabójstwami.

Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu

2 Okoliczności faktycznie leżące u podstaw sporu zostały przedstawione w pkt 16–34 zaskarżonego wyroku w następujący sposób:

„16 W dniu 1 listopada 1993 r. Alessandro Missir Mamachi di Lusignano rozpoczął służbę w Komisji jako urzędnik. W 1995 r. poślubił Ariane Lagasse de Locht. Małżeństwo to miało czworo dzieci urodzonych w latach 1996–2002.

[…]

18 Począwszy od dnia 28 sierpnia 2006 r., Alessandro Missir Mamachi di Lusignano został zatrudniony w przedstawicielstwie Komisji w Rabacie na stanowisku doradcy politycznego i dyplomatycznego. Przed przeniesieniem poinformował, że podczas wykonywania służby w tym państwie towarzyszyć mu będą jego małżonka i dzieci […].

19 W dniach 28–31 sierpnia 2006 r. rodzina Missir Mamachi di Lusignano mieszkała w hotelu, od dnia 1 września tymczasowo w wynajętym przez przedstawicielstwo Komisji […].

20 W nocy z 17 na 18 września 2006 r., około trzydziestu minut po północy, do domu dostał się włamywacz, prześlizgując się przez kraty okna na parterze wychodzącego na jedną z bocznych części budynku. Obudzony obecnością włamywacza w małżeńskiej sypialni znajdującej się na pierwszym piętrze, Alessandro Missir Mamachi di Lusignano zaskoczył intruza w trakcie przeszukiwania pokoju. Wówczas przestępca zadał urzędnikowi kilka ciosów nożem i pozostawił rannego na podłodze. Małżonka A. Missira Mamachiego di Lusignana, która również się obudziła, została ugodzona nożem w plecy i prawdopodobnie zmarła wkrótce potem w wyniku odniesionych ran. Po związaniu i zakneblowaniu ojca rodziny intruz umył się pod prysznicem, a następnie udało mu się uzyskać od ciężko rannego urzędnika kod dostępu do jego karty bankowej. Urzędnik zmarł w wyniku odniesionych obrażeń. Zabójca nie ranił dzieci. Ukradł kilka przedmiotów, w tym telewizor, i opuścił budynek około czwartej nad ranem, poruszając się samochodem należącym do małżonków Missir Mamachi di Lusignano.

21 W dniu 19 września 2006 r. marokańska policja zatrzymała osobę o nazwisku Karim Zimach. Podczas wstępnego przesłuchania przyznał się on do podwójnego morderstwa małżonków Missir Mamachi di Lusignano popełnionego w nocy z 17 na 18 września. Karim Zimach został uznany za winnego tych czynów i skazany na karę śmierci wyrokiem wydanym w dniu 20 lutego 2007 r. przez wydział karny pierwszej instancji sądu apelacyjnego w Rabacie, utrzymanym w mocy, w wyniku złożonej apelacji, wyrokiem z dnia 18 czerwca 2007 r. wydanym przez wydział karny

odwoławczy sądu apelacyjnego w Rabacie. Należy zauważyć, że od 1993 r., daty ostatniej egzekucji osoby skazanej wyrokiem śmierci w Maroku, władze tego państwa nie wykonywały już tej kary.

22 Komisja wystąpiła z powództwem cywilnym w ramach postępowania przed marokańskim sądem karnym. W wyżej wskazanym wyroku wydział karny pierwszej instancji sądu apelacyjnego w Rabacie uznał powództwo cywilne Komisji za dopuszczalne i skazał Karima Zimacha na zapłatę Unii Europejskiej symbolicznego dirhama.

23 W związku z tragiczną śmiercią obojga rodziców postanowieniem wydanym w dniu 24 listopada 2006 r. przez sędziego sądu opiekuńczego w Kraainem (Belgia) czworo dzieci małżonków Missir Mamachi di Lusignano zostało umieszczonych pod opieką swoich dziadków, w tym skarżącego.

24 Od dnia 1 października do dnia 31 grudnia 2006 r. Komisja wypłaciła kwoty przewidziane w art. 70 akapit pierwszy regulaminu pracowniczego [urzędników Wspólnot Europejskich].

25 Komisja wypłaciła również dzieciom i spadkobiercom zmarłego urzędnika kwotę 414 308,90 EUR z tytułu kwoty płatnej w przypadku śmierci zgodnie z art. 73 regulaminu pracowniczego, oraz kwotę 76 628,40 EUR z powodu śmierci małżonka na podstawie art. 25 załącznika X do regulaminu pracowniczego.

26 Ponadto od dnia 1 stycznia 2007 r. Komisja przyznała czwórce dzieci prawo do renty sierocej przewidzianej w art. 80 regulaminu pracowniczego oraz dodatek edukacyjny, o którym mowa w załączniku VII do regulaminu pracowniczego.

27 Komisja przyznała zmarłemu urzędnikowi pośmiertny awans do grupy zaszeregowania A*11, stopień pierwszy, ze skutkiem wstecznym od dnia 1 września 2005 r. Ten awans został uwzględniony przy obliczaniu renty sierocej oraz kwoty płatnej w przypadku śmierci.

28

Dodatkowo decyzją z dnia 14 maja 2007 r. wydaną w oparciu o art. 76 regulaminu pracowniczego Komisja przyznała każdemu dziecku, do osiągnięcia przez nie wieku 19 lat, specjalną miesięczną zapomogę ze względów społecznych równą kwocie dodatku na dziecko pozostające na utrzymaniu.

[…]

30 Pismem z dnia 25 lutego 2008 r. skierowanym do przewodniczącego Komisji skarżący podziękował Komisji za zorganizowanie uroczystości [na cześć ofiar podwójnego zabójstwa] w dniu 18 września 2007 r. Następnie odniósł się krytycznie do wysokości kwot wypłaconych swoim czterem wnukom oraz wyraził niezadowolenie z faktu, że Komisja odmówiła zgody na stałe zatrudnienie opiekunki do dzieci i pomocy domowej, konieczne jego zdaniem ze względu na wiek dzieci i ich dziadków. Skarżący zwrócił się również z pytaniem, czy Komisja rozpoczęła już rozmowy z Marokiem na temat wypłaty odpowiedniego odszkodowania, przekraczającego kwotę jednego dirhama przyznanego symbolicznie Unii Europejskiej przez sąd marokański. Wreszcie skarżący zwrócił uwagę przewodniczącego Komisji na odpowiedź udzieloną w dniu 6 sierpnia 2007 r. przez B. Ferrero-Waldner, komisarz ds. stosunków zewnętrznych, na pytanie postawione na piśmie przez M. Coûteaux, członka Parlamentu Europejskiego (pisemne pytanie z dnia 25 czerwca 2007 r., P-3367/07, Dz.U. C 45 z dnia 16 lutego 2008 r., s. 179) dotyczące »zamordowania w Maroku urzędnika Dyrekcji Generalnej ds. Stosunków Zewnętrznych« (zwaną dalej »odpowiedzią na piśmie z dnia 6 sierpnia 2007 r.«). Zdaniem skarżącego przed tym podwójnym morderstwem nie zostały podjęte odpowiednie środki bezpieczeństwa, przewidziane standardowo przez Komisję i przypomniane w odpowiedzi udzielonej przez komisarza ds. stosunków zewnętrznych. Tym samym Komisja jest odpowiedzialna za poważne zaniedbania, uzasadniające wypłatę małoletnim

dzieciom odszkodowania w wysokości przynajmniej sumy wszystkich pensji, jakie zamordowany urzędnik otrzymywałby do dnia przewidywanego przejścia na emeryturę w 2032 r., to jest przez 26 lat.

31 Wiceprzewodniczący Komisji, S. Kallas, odpowiedzialny za kwestie dotyczące personelu, odpowiedział skarżącemu pismem z dnia 11 czerwca 2008 r. W piśmie tym S. Kallas podkreślał, że po stronie władz marokańskich nie można stwierdzić niedbałego lub niezgodnego z obowiązkami zachowania oraz że brak jest przesłanek do wszczęcia negocjacji dyplomatycznych z Marokiem. Wskazał, że podjęte przez Komisję środki ochrony pracowników były zgodne z warunkami bezpieczeństwa dotyczącymi przedstawicielstwa w Rabacie i że nie można przychylić się do wniosku o odszkodowanie z tego tytułu zawartego przez skarżącego w piśmie z dnia 25 lutego 2008 r. Wyjaśnił, że wypłaty dokonane dotychczas przez Komisję (490 937,30 EUR z tytułu kwoty płatnej w przypadku śmierci oraz ubezpieczenia wypadkowego, 4 376,82 EUR miesięcznie renty sierocej oraz dodatku edukacyjnego, 2 287,19 EUR miesięcznie – włącznie z ulgą od podatku dochodowego – z tytułu dodatków na dziecko pozostające na utrzymaniu oraz 1332,76 EUR miesięcznie z tytułu pomocy specjalnej, czyli dodatku na dziecko pozostające na utrzymaniu dodatkowo dla każdego dziecka) zostały obliczone prawidłowo.

32 Jednakże w tym samym piśmie z dnia 11 czerwca 2008 r. komisarz poinformował skarżącego, że biorąc pod uwagę szczególnie tragiczne okoliczności tego przypadku, Komisja postanowiła podjąć dodatkowe kroki i podwyższyć wyjątkowo kwoty wypłacone na podstawie art. 76 regulaminu pracowniczego. Tym samym decyzją z dnia 4 lipca 2008 r. każdemu z wnuków skarżącego przyznano z tego tytułu, od dnia 1 sierpnia 2008 r. do osiągnięcia 19 lat, kwotę miesięczną odpowiadającą dwóm dodatkom na dziecko pozostające na utrzymaniu. Zgodnie z tą decyzją miesięczna wypłata Komisji na rzecz dzieci zmarłego urzędnika wynosi ponad 9 800 EUR (9 862 EUR w lutym 2009 r.).

33 Pismem z dnia 10 września 2008 r. skarżący wniósł, na podstawie art. 90 ust. 2 regulaminu pracowniczego, zażalenie na pismo z dnia 11 czerwca 2008 r. W zażaleniu tym stwierdził, że Komisja ponosi odpowiedzialność na zasadzie winy ze względu na uchybienia obowiązkowi ochrony swoich pracowników. Stwierdził on również, że Komisja ponosi odpowiedzialność nawet niezależnie od winy za szkodę spowodowaną przez działanie zgodne z prawem. Wreszcie pomocniczo skarżący powołał się na art. 24 regulaminu pracowniczego, na mocy którego Wspólnoty odpowiadają solidarnie za naprawienie wszelkich szkód spowodowanych przez osobę trzecią jednemu z ich pracowników.

34 Decyzją z dnia 3 lutego 2009 r. organ powołujący oddalił zażalenie".

Postępowanie przed Sądem do spraw Służby Publicznej i zaskarżony wyrok

3 W tych okolicznościach wnoszący odwołanie, działając w imieniu własnym oraz jako przedstawiciel prawny spadkobierców A. Missira Mamachiego di Lusignana, wniósł w dniu 12 maja 2009 r. skargę do Sądu do spraw Służby Publicznej, w ramach której wnosił o:

— stwierdzenie nieważności decyzji organu powołującego z dnia 3 lutego 2009 r.,

— zasądzenie od Komisji na rzecz spadkobierców A. Missira Mamachiego di Lusignana:

  — tytułem naprawienia szkody majątkowej, kwoty 2 552 837,96 EUR, następnie wycenionej na 3 975 329 EUR, odpowiadającej 26 rocznym wynagrodzeniom zabitego urzędnika z możliwością ponownego jej oszacowania przy uwzględnieniu ewentualnego przebiegu jego kariery,

— tytułem naprawienia krzywdy, jakiej ofiara zabójstwa doznała przed swoją śmiercią, kwoty 250 000 EUR,

— tytułem naprawienia krzywdy, jakiej spadkobiercy doznali, będąc świadkami tragicznego zabójstwa ofiary, kwoty 1 276 512 EUR,

— zasądzenie od Komisji na jego rzecz kwoty 212 752 EUR tytułem naprawienia krzywdy, jakiej doznał jako ojciec ofiary,

— zasądzenie od Komisji „odsetek wyrównawczych i naliczonych w międzyczasie odsetek za zwłokę",

— obciążenie Komisji kosztami postępowania.

4 Komisja wniosła w pierwszej instancji o oddalenie skargi.

5 Zaskarżonym wyrokiem Sąd do spraw Służby Publicznej oddalił skargę jako bezzasadną, obciążając Komisję wszystkimi kosztami postępowania.

6 Sąd do spraw Służby Publicznej uznał najpierw, w pkt 71 i 72 zaskarżonego wyroku, powołując się na wyrok Sądu z dnia 18 grudnia 1997 r. w sprawie T-90/95 Gill przeciwko Komisji, RecFP s. I-A-471, II-1231, pkt 45, że sformułowane przez skarżącego żądania stwierdzenia nieważności nie mogą być oceniane w oderwaniu od żądań odszkodowawczych, w związku z czym skargę należało rozpatrywać jako mającą na celu jedynie naprawienie szkody, jaką w wyniku działań Komisji ponieśli skarżący, zmarły urzędnik i jego dzieci. Ustalenie to nie jest podważane w ramach niniejszego odwołania.

7 Odpowiadając na zarzut Komisji, która podniosła w szczególności, że w postępowaniu w pierwszej instancji w odniesieniu do żądań wnoszącego odwołanie dotyczących naprawienia krzywd zachodziły dwie przeszkody procesowe w związku z okolicznością, po pierwsze, że w swoim żądaniu odszkodowawczym z dnia 25 lutego 2008 r. wnoszący odwołanie nie przedstawił żadnego wniosku o zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, oraz po drugie, że takiego wniosku nie przedstawił również w zażaleniu z dnia 10 września 2008 r., w pkt 82–91 zaskarżonego wyroku Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził, co następuje:

„82 W tym względzie należy przypomnieć, że w przewidzianym w art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego [urzędników Wspólnot Europejskich] systemie środków odwoławczych, w przypadku gdy skarga jest ściśle odszkodowawcza w tym znaczeniu, że nie zawiera żadnego wniosku zmierzającego do stwierdzenia nieważności określonego aktu, ale zmierza wyłącznie do naprawienia szkód rzekomo spowodowanych szeregiem błędów lub zaniechań, które z braku jakiegokolwiek skutku prawnego nie mogą być zakwalifikowane jako akty niekorzystne, postępowanie administracyjne musi obowiązkowo rozpocząć się, pod rygorem uznania późniejszej skargi za niedopuszczalną, złożeniem wniosku przez zainteresowanego, wzywającego organ powołujący do naprawienia zarzucanej szkody, po którym następuje, w razie potrzeby, zażalenie na decyzję oddalającą ten wniosek (zob. w szczególności wyrok Sądu Pierwszej Instancji z dnia 13 lipca 1995 r. w sprawie T-44/93 Saby przeciwko Komisji, RecFP s. I-A-175, II-541, pkt 31).

83 Z utrwalonego orzecznictwa wynika ponadto, że przedmiot żądań przed sądem Unii musi być taki sam jak przedmiot zażalenia i że żądania mogą zawierać wyłącznie zarzuty odnoszące się do tej samej podstawy co zarzuty podniesione w zażaleniu. Wysunięte żądania mogą zostać rozwinięte na etapie postępowania sądowego poprzez przedstawienie zarzutów i argumentów niekoniecznie zawartych w zażaleniu, jednak ściśle z nim związanych (zob. przykładowo wyrok Trybunału z dnia 23 kwietnia 2002 r. w sprawie C-23/01 P Campogrande przeciwko Komisji, Rec. s. I-3793, pkt 34).

84 Sąd [do spraw Służby Publicznej] niedawno uznał, że należy dokonywać szerokiej wykładni »podstawy« (wyrok Sądu [do spraw Służby Publicznej] z dnia 1 lipca 2010 r. w sprawie F-45/07 Mandt przeciwko Parlamentowi, pkt 119). Skoro taka linia orzecznictwa została sformułowana przez Sąd [do spraw Służby Publicznej] w odniesieniu do skargi o stwierdzenie nieważności, nie wyklucza to, że może ona zostać przeniesiona na grunt odszkodowawczy, pod warunkiem zachowania specyficznych cech tego sporu. Otóż w zakresie ściśle odszkodowawczym »podstawa« nie jest określona w odniesieniu do »zarzutów« w rozumieniu orzecznictwa przytoczonego w poprzednim punkcie, lecz do »elementów szkody« przywołanych przez zainteresowanego urzędnika we wniosku o odszkodowanie. Te właśnie elementy szkody określają wnioskowany przez urzędnika przedmiot naprawienia, a w konsekwencji przedmiot wniosku, co do którego administracja musi wydać decyzję.

85 Z rozważań przedstawionych w trzech poprzedzających punktach wynika, że żądania odszkodowawcze oparte na różnych elementach szkody są dopuszczalne przed Sądem [do spraw Służby Publicznej] tylko wówczas, gdy zostały poprzedzone: najpierw skierowanym do administracji wnioskiem mającym ten sam przedmiot i opartym na tych samych elementach szkody, a następnie zażaleniem wniesionym na decyzję administracji rozstrzygającej, w sposób wyraźny lub dorozumiany, w sprawie wspomnianego wniosku.

86 Nie wyklucza to dostosowania przez zainteresowanego urzędnika wysokości roszczeń zawartych w jego wniosku do administracji, w szczególności gdy poniesiona przez niego szkoda powiększa się w późniejszym czasie lub gdy zakres jego szkody nie jest znany lub może zostać oceniony dopiero po wniesieniu skargi (zob. podobnie, w sprawie możliwości ustalenia wysokości poniesionej szkody na etapie skargi, wyrok Trybunału z dnia 23 września 2004 r. w sprawie C-150/03 P Hectors przeciwko Parlamentowi, Zb.Orz. s. I-8691, pkt 62), jednak pod warunkiem, że elementy szkody, na podstawie których wnosi o odszkodowanie, znalazły się we wspomnianym wniosku.

87 W niniejszej sprawie, o ile skarżący zmierza do uzyskania naprawienia szkodliwych skutków tych samych czynów, o których mowa w jego wniosku z dnia 25 lutego 2008 r., o tyle jego żądania odszkodowawcze opierają się na naprawieniu różnych krzywd wyrządzonych jemu samemu, jego zmarłemu synowi oraz wnukom.

88 Nie budzi jednak wątpliwości, że we wniosku o odszkodowanie zawartym w piśmie z dnia 25 lutego 2008 r. skarżący wystąpił wyłącznie o naprawienie szkody materialnej i w żaden sposób nie powołał podniesionych przed Sądem [do spraw Służby Publicznej] zarzutów dotyczących krzywdy.

89 Oczywiście następnie skarżący wnioskował w zażaleniu nie tylko o naprawienie szkody majątkowej, ale również o naprawienie doznanej krzywdy, co umożliwiło administracji zajęcie stanowiska w sprawie tych elementów szkody w decyzji oddalającej zażalenie, przed wniesieniem skargi. Ta część decyzji oddalającej zażalenie musi być jednak traktowana jako pierwsza decyzja podjęta przez administrację w sprawie wspomnianych elementów szkody. Skarżący nie złożył zażalenia od tej ostatniej decyzji, tak jak to powinien był uczynić, a zatem nie dopełnił wymogów dwuetapowego postępowania administracyjnego, które uzależniają dopuszczalność żądań odszkodowawczych opartych na tych elementach szkody.

90 Przedstawiona przez skarżącego w czasie drugiej rozprawy argumentacja zawarta w wyroku Trybunału z dnia 26 stycznia 1989 r. w sprawie 224/87 Koutchoumoff przeciwko Komisji, Rec. s. 99, nie może zostać uwzględniona. Choć bowiem w tym wyroku Trybunał przyznał, że urzędnik może po raz pierwszy przedstawić przed sądem żądania odszkodowawcze, to z tego względu przedstawione w zażaleniu podważenie zgodności z prawem aktu niekorzystnego dla zainteresowanego może oznaczać wniosek o naprawienie szkody spowodowanej przez ten akt. Niniejszy spór ma charakter wyłącznie odszkodowawczy i nie ma związku z podważeniem zgodności z prawem decyzji niekorzystnej dla skarżącego.

91 W związku z powyższym w niniejszej instancji żądania mające na celu naprawienie doznanej krzywdy mogą jedynie zostać odrzucone jako niedopuszczalne bez potrzeby zbadania podniesionych przeciwko nim pozostałych zarzutów niedopuszczalności”.

8 Wypowiadając się co do istoty zarzutu dotyczącego zawinionych uchybień Komisji w zakresie obowiązku zapewnienia bezpieczeństwa jej urzędnikowi, Sąd do spraw Służby Publicznej orzekł przede wszystkim, że Komisja dopuściła się uchybienia mogącego prowadzić do powstania jej odpowiedzialności, jako że niepodjęcie środków bezpieczeństwa dostosowanych do tymczasowego mieszkania A. Missira Mamachiego di Lusignana w Rabacie stanowiło uchybienie obowiązkowi zapewnienia bezpieczeństwa zmarłemu urzędnikowi i jego rodzinie wysłanym do państwa trzeciego.

9 Co się tyczy związku przyczynowego między tym uchybieniem a domniemaną szkodą majątkową, w ocenie Sądu do spraw Służby Publicznej został on wykazany.

10 Na tym etapie swojego wywodu Sąd do spraw Służby Publicznej uznał w pkt 191 zaskarżonego wyroku, że pozostawało określić stopień przyczynienia się zabójcy do powstania szkody.

11 Uwzględniając dwie szkody powołane przez wnoszącego odwołanie, to znaczy podwójne zabójstwo i utratę szansy na przeżycie, oraz to, że ta druga szkoda ma mniejszy zakres niż pierwsza, Sąd do spraw Służby Publicznej uznał w pkt 197 zaskarżonego wyroku, że za poniesione szkody Komisja powinna odpowiadać w 40%.

12 Co się tyczy rozmiarów szkody majątkowej, Sąd do spraw Służby Publicznej oszacował w pkt 200 zaskarżonego wyroku, że szkoda majątkowa związana z utratą dochodów, którą należy uwzględnić w niniejszym sporze, wynosi 3 mln EUR.

13 Przypomniawszy w pkt 201 zaskarżonego wyroku, że Komisja jest zobowiązana do naprawienia tej szkody w 40%, czyli w łącznej wysokości 1,2 mln EUR, Sąd do spraw Służby Publicznej zwrócił uwagę w pkt 202 tego wyroku, że kwoty, które zostały wypłacone i będą jeszcze wypłacane przez Komisję spadkobiercom, przekraczające świadczenia normalnie przysługujące na mocy Regulaminu pracowniczego urzędników Wspólnot Europejskich (zwanego dalej „regulaminem pracowniczym”), sięgają 1,4 mln EUR, która to kwota mogłaby zostać podwyższona do około 2,4 mln EUR, gdyby rozpatrywane świadczenia były wypłacane aż do osiągnięcia wieku 26 lat przez każde z czworga dzieci. Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził wobec tego w pkt 203 zaskarżonego wyroku, że Komisja całkowicie naprawiła już szkodę majątkową, za którą ponosi odpowiedzialność.

14 Podsumowując swoje wcześniejsze rozważania, Sąd do spraw Służby Publicznej orzekł w pkt 205 zaskarżonego wyroku, że zarzut skargi, mimo iż jest on zasadny, nie pozwala Sądowi na uwzględnienie żądań skarżącego mających na celu naprawienie poniesionych szkód majątkowych.

Postępowanie przed Sądem

15 Pismem, które wpłynęło do sekretariatu Sądu w dniu 29 września 2011 r., wnoszący odwołanie wniósł niniejsze odwołanie.

16 W dniu 16 grudnia 2011 r. Komisja złożyła odpowiedź na odwołanie.

17 Procedura pisemna została zamknięta w dniu 23 stycznia 2012 r.

18 Pismem, które wpłynęło do sekretariatu Sądu w dniu 1 lutego 2012 r., wnoszący odwołanie złożył wniosek wskazujący powody, dla których wnosi o wysłuchanie, zgodnie z art. 146 regulaminu postępowania przed Sądem.

19 Po zapoznaniu się ze sprawozdaniem sędziego sprawozdawcy Sąd (izba ds. odwołań) z urzędu uwzględnił wniosek i zdecydował o otwarciu procedury ustnej, jednocześnie zwracając uwagę, że w jego ocenie zachodzi bezwzględna przeszkoda procesowa, w związku z czym zwrócił się do stron, tytułem środka organizacji postępowania, o udzielenie odpowiedzi na piśmie w przedmiocie kilku pytań w związku z tą ewentualną przeszkodą. Komisja zastosowała się do tego wezwania w wyznaczonym terminie.

20 W tym względzie Sąd przede wszystkim przypomniał stronom, że wnoszący odwołanie, zgodnie z żądaniami przedstawionymi w pkt 57 swojej skargi w pierwszej instancji, domaga się naprawienia czterech różnych szkód, a mianowicie:

— „szkody majątkowej poniesionej przez spadkobierców A. [Missira Mamachiego di Lusignana] wskutek utraty środków utrzymania, które zamordowany urzędnik dostarczałby im w okresie między datą śmierci a prawdopodobną datą przejścia na emeryturę,

— szkody niemajątkowej (krzywdy) doznanej przez A. [Missira Mamachiego di Lusignana], polegającej na nieuzasadnionych cierpieniach fizycznych, jakich doświadczył między chwilą ataku a chwilą śmierci, a także na cierpieniach psychicznych w związku ze świadomością nieuchronnej śmierci, świadomością zabójstwa swojej ukochanej małżonki oraz z przeraźliwym lękiem i niepokojem o los czworga swoich dzieci,

— szkody niemajątkowej (cierpień psychicznych i utraty radości życia) doznanej przez dzieci zabitego urzędnika, polegającej na nieuzasadnionym bólu po stracie ich ukochanych rodziców, a także na przerażającym i głębokim urazie psychicznym wskutek widoku ich rodziców umierających na miejscu zbrodni – co jest jednym z najbardziej przerażających i tragicznych przeżyć, jakich człowiek może doświadczyć w życiu,

— szkody niemajątkowej (cierpień psychicznych i utraty radości życia) doznanej przez wnoszącego odwołanie jako ojca ofiary, polegającej na bólu i cierpieniu w związku z utratą syna w tak dramatycznych okolicznościach”.

21 Następnie Sąd w pierwszej kolejności zwrócił się do stron o wypowiedzenie się na piśmie, czy roszczenie o naprawienie szkody majątkowej poniesionej przez spadkobierców A. Missira Mamachiego di Lusignana (o której mowa w pkt 20 tiret pierwsze powyżej), ustalonej w odniesieniu do części jego dochodów zarobkowych, z których mogliby czerpać korzyści, gdyby ich ojciec nadal żył, przeszło na tych spadkobierców w drodze sukcesji spadkowej i jest przez nich dochodzone w charakterze spadkobierców, podobnie jak roszczenie o naprawienie krzywdy doznanej przez samego A. Missira Mamachiego di Lusignana między chwilą ataku a chwilą śmierci (o której mowa w pkt 20 tiret drugie powyżej), czy też mamy tutaj do czynienia z roszczeniem o naprawienie ich własnych szkód, dochodzonych de iure proprio, a więc roszczeniem, które nie przeszło na nich w drodze sukcesji spadkowej (takich jak szkody, o których mowa w pkt 20 tiret trzecie i czwarte powyżej).

22 Nie przesądzając odpowiedzi na to pytanie, lecz w bezpośrednim związku z nim, w drugiej kolejności Sąd z urzędu zwrócił uwagę na potencjalne wystąpienie bezwzględnej przeszkody procesowej, wynikającej z braku właściwości Sądu do spraw Służby Publicznej do rozpoznania wniosku o naprawienie szkód, o których mowa w pkt 20 tiret pierwsze, trzecie i czwarte.

23 Sąd zwrócił w szczególności uwagę stron na orzecznictwo Trybunału: postanowienie Trybunału z dnia 7 maja 1980 r. w sprawach połączonych od 114/79 do 117/79 Fournier przeciwko Komisji, Rec. s. 1529; wyrok Trybunału z dnia 8 października 1986 r. w sprawach połączonych 169/83 i 136/84 Leussink i in. przeciwko Komisji, Rec. s. 2801; opinię rzecznika generalnego Sir Gordona Slynna w tej sprawie, Rec. s. 2818, 2819; a także wyrok Sądu z dnia 3 marca 2004 r. w sprawie T-48/01 Vainker przeciwko Parlamentowi, RecFP s. I-A-51, II-197.

24 Zdaniem Sądu w opisanych okolicznościach powstaje wątpliwość, czy ścisły podział kompetencji wyznaczony przez art. 268 TFUE i 270 TFUE, art. 1 załącznika I do statutu Trybunału Sprawiedliwości oraz art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego nie wymusza na bliskich urzędnika konieczności wniesienia dwóch skarg – jednej do Sądu do spraw Służby Publicznej, a drugiej do Sądu, w zależności od tego, czy wstępują oni w prawa tego urzędnika, czy też domagają się naprawienia własnej szkody, majątkowej bądź niemajątkowej.

25 Wreszcie Sąd zwrócił się do stron o wypowiedzenie się w przedmiocie konsekwencji, jakie w danym wypadku należałoby wyciągnąć w celu rozpoznania niniejszego odwołania oraz ustosunkowania się do bezwzględnej przeszkody procesowej, na wystąpienie której Sąd zwrócił uwagę z urzędu w pkt 22 powyżej, w razie uwzględnienia drugiej części alternatywy wskazanej w pkt 21 powyżej oraz w razie udzielenia odpowiedzi pozytywnej na pytanie postawione w pkt 24 powyżej.

26 Na rozprawie w dniu 12 grudnia 2013 r. wysłuchane zostały wystąpienia stron i ich odpowiedzi na pytania Sądu.

Żądania stron

27 Wnoszący odwołanie wnosi do Sądu o:

— uchylenie zaskarżonego wyroku,

— zasądzenie od Komisji na rzecz spadkobierców A. Missira Mamachiego di Lusignana kwoty 3 975 329 EUR tytułem naprawienia szkody majątkowej,

— uznanie dopuszczalności wniosku o zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, a następnie zasądzenie od Komisji:

  — na rzecz wspomnianych spadkobierców, po pierwsze, kwoty 250 000 EUR tytułem zadośćuczynienia za krzywdę, jakiej ofiara doznała przed swoją śmiercią, oraz po drugie, kwoty 1 276 512 EUR tytułem zadośćuczynienia za krzywdę, jakiej doznały dzieci ofiary, będąc świadkami jej tragicznego zabójstwa,

  — na rzecz samego wnoszącego odwołanie – kwoty 212 752 EUR tytułem zadośćuczynienia za krzywdę, jakiej doznał on jako ojciec ofiary,

— zasądzenie od Komisji odsetek wyrównawczych i naliczonych w międzyczasie odsetek za zwłokę,

— obciążenie Komisji kosztami postępowania.

28 Komisja wnosi do Sądu o:

— skierowanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd do spraw Służby Publicznej w zakresie żądania naprawienia doznanych krzywd,

— w każdym wypadku – odrzucenie odwołania jako niedopuszczalnego lub oddalenie go jako bezzasadnego,

— obciążenie wnoszącego odwołanie kosztami postępowania.

W przedmiocie odwołania

W przedmiocie właściwości Sądu do spraw Służby Publicznej do rozpoznania skargi w pierwszej instancji

Uwagi stron w odpowiedzi na środek organizacji postępowania

29 W swoich uwagach na piśmie, które wpłynęły do sekretariatu Sądu w dniu 10 września 2013 r., Komisja podnosi najpierw, odpowiadając na pierwsze pytanie Sądu (zob. pkt 21 powyżej), że roszczenie o naprawienie szkody majątkowej poniesionej przez spadkobierców Alessandra Missira Mamachiego di Lusignana ma charakter stricte osobisty i wynika w szczególności z art. 73 ust. 2 lit. a) oraz art. 76 i 80 regulaminu pracowniczego.

30 Ustosunkowując się do podniesionej z urzędu możliwości wystąpienia bezwzględnej przeszkody procesowej (zob. pkt 22 powyżej), Komisja podnosi następnie, że każdy spór mający swoje źródło w zaniechaniu, którego miała dopuścić się instytucja w stosunku swojego urzędnika, w ramach stosunku pracy regulowanego wyłącznie postanowieniami regulaminu pracowniczego, należy do właściwości Sądu do spraw Służby Publicznej na podstawie art. 270 TFUE.

31 W tym względzie Komisja podnosi w pierwszej kolejności, że w razie śmierci urzędnika art. 73 ust. 2 lit. a) regulaminu pracowniczego przewiduje przekształcenie stosunku o charakterze wzajemnym, który istnieje między tym urzędnikiem a jego instytucją, a który w myśl art. 47 lit. g) regulaminu pracowniczego ulega zakończeniu wskutek śmierci, w stosunek regulaminowy między daną instytucją a osobami wymienionymi w tym postanowieniu, w tym spadkobiercami.

32 Komisja zaznacza w drugiej kolejności, że właściwość Sądu do spraw Służby Publicznej znajduje uzasadnienie w okoliczności, iż przedmiotem sprawy jest ewentualne szkodliwe i zawinione działanie instytucji w stosunku do jej urzędnika bądź byłego urzędnika.

33 Komisja zwraca w tym względzie uwagę, że nie ma sporu co do tego, iż sądem właściwym w sprawach z zakresu stosowania art. 73, 76 i 80 regulaminu pracowniczego jest Sąd do spraw Służby Publicznej. Tylko w sytuacji, gdyby świadczenia przewidziane w regulaminie nie wystarczyły do pełnego naprawienia szkody, uprawnieni mogą domagać się dalszego odszkodowania i zadośćuczynienia, które mogą mieć jedynie charakter komplementarny względem odszkodowania i zadośćuczynienia już uzyskanego na podstawie art. 73 regulaminu pracowniczego i które nie mogą go powielać (ww. wyrok w sprawach połączonych Leussink i in. przeciwko Komisji, pkt 13; wyrok Trybunału z dnia 9 września 1999 r. w sprawie C-257/98 P Lucaccioni przeciwko Komisji, Rec. s. I-5251, pkt 21, 22). Jeżeli szkoda powstała wskutek tego samego zawinionego działania instytucji względem zainteresowanego urzędnika, to właściwy do orzekania w przedmiocie takiego ewentualnego komplementarnego odszkodowania i zadośćuczynienia również będzie Sąd do spraw Służby Publicznej.

34 Za prawidłowością stanowiska Komisji przemawiają zarówno wymóg pewności prawa, z którym wiąże się ustalenie sądu właściwego, jak i względy ekonomii procesowej, które nakazują, aby właściwy był tylko jeden sąd (zob. podobnie postanowienie Trybunału z dnia 27 maja 2004 r. w sprawie C-517/03 IAMA Consulting przeciwko Komisji, niepublikowane w Zbiorze, pkt 17).

35 Co się tyczy orzecznictwa powołanego przez Sąd w pkt 23 powyżej, nie ma ono przełożenia na niniejszą sprawę, gdyż w sprawach, których to orzecznictwo dotyczyło, urzędnik żył. W takim wypadku art. 73 ust. 2 lit. b) i c) regulaminu pracowniczego przyznaje prawo do odszkodowania wyłącznie samemu urzędnikowi trwale niezdolnemu do pracy, nie zaś jego następcom prawnym. Następcy prawni zmarłego urzędnika zostali natomiast wyraźnie wymienieni w art. 73 ust. 2 lit. a) regulaminu pracowniczego, który przyznaje im prawa mające charakter osobisty.

36 W razie gdyby Sąd stwierdził, że Sąd do spraw Służby Publicznej nie był właściwy do rozpoznania roszczeń odszkodowawczych zgłoszonych de iure proprio przez spadkobierców A. Missira Mamachiego di Lusignana, w ocenie Komisji zaskarżony wyrok powinien zostać uchylony, z wyjątkiem rozstrzygnięcia w przedmiocie roszczenia o zadośćuczynienie krzywdzie A. Missira Mamachiego di Lusignana. Ponieważ żądanie w tym przedmiocie zostało, zdaniem Komisji słusznie, odrzucone jako niedopuszczalne ze względu na naruszenie postępowania poprzedzającego wniesienie skargi, o którym mowa w art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego, Sąd winien potwierdzić zaskarżony wyrok w tym zakresie.

37 Ponadto w ocenie Komisji Sąd, jako instancja odwoławcza, nie powinien rozstrzygać tej sprawy co do istoty. Zdaniem Komisji do Sądu należy wnieść nową skargę jako do sądu pierwszej instancji, w ramach której to skargi Sąd rozstrzygnie w jej przedmiocie, jak również w przedmiocie równoległej sprawy T-494/11.

38 Wnoszący odwołanie nie udzielił odpowiedzi na piśmie na pytania Sądu w wyznaczonym terminie. Na rozprawie wnoszący odwołanie pozostawił te kwestie uznaniu Sądu.

Ocena Sądu

39 W pierwszej kolejności należy ustalić, naprawienia jakich szkód domaga się wnoszący odwołanie, jak również w czyim imieniu dochodzi swoich roszczeń.

40 W tym względzie Sąd zwraca uwagę, że na gruncie ogólnych zasad odpowiedzialności pozaumownej wspólnych porządkom prawnym państw członkowskim w większości z nich rozróżnia się, w przypadku śmierci ofiary w okolicznościach takich jak w rozpatrywanej sprawie, przynajmniej trzy typy szkód, które co do zasady podlegają naprawieniu przez osobę lub osoby odpowiedzialne za jej wyrządzenie i których typologia przedstawia się w istocie następująco:

— szkoda niemajątkowa (krzywda), czasem nazywana „ex haerede”, jakiej doznaje sama ofiara wskutek cierpień poprzedzających jej zgon, jednakże pod warunkiem wykazania, że ofiara miała ich świadomość,

— szkoda majątkowa, jaką ponoszą bliscy ofiary i której rozmiar zależy od środków, z jakich dzięki niej mogli korzystać; w przypadku dzieci często chodzi o skapitalizowaną kwotę, ustaloną w oparciu o wiek, w jakim osoba uzyskuje pełnoletniość, lub o przewidywalną datę ukończenia studiów,

— szkoda niemajątkowa (krzywda), jakiej doznają bliscy ofiary z racji swej szczególnej bliskości emocjonalnej z nią.

41 W swojej skardze w pierwszej instancji w sprawie F-50/09, zakończonej wyrokiem, od którego wniesiono niniejsze odwołanie, wnoszący odwołanie sam oparł się na tej typologii, charakteryzując poszczególne elementy szkody, której naprawienia się domaga. I tak, wśród czterech elementów szkody, o których mowa w pkt 3 tiret pierwsze i drugie powyżej, pierwszy odpowiada szkodzie majątkowej, którą poniosły same dzieci A. Missira Mamachiego di Lusignana; drugi dotyczy tzw. krzywdy ex haerede, jakiej A. Missir Mamachi di Lusignano doznał przed swoją śmiercią, a której naprawienia dochodzą w jego imieniu jego spadkobiercy; trzeci odpowiada krzywdzie, jakiej doznały dzieci A. Missira Mamachiego di Lusignana we własnym imieniu; czwarty zaś odpowiada krzywdzie, jakiej doznał wnoszący odwołanie jako ojciec A. Missira Mamachiego di Lusignana we własnym imieniu.

42 Do celów niniejszego wyroku Sąd będzie wobec tego opierał się na dwóch następujących założeniach:

— naprawienia krzywdy ex haerede, czyli krzywdy, jakiej A. Missir Mamachi di Lusignano doznał przed swoją śmiercią, dochodzą osobiście jego spadkobiercy, działający w takim charakterze, a nie w imieniu własnym, gdyż prawo do jej dochodzenia przeszło na nich w drodze sukcesji spadkowej zgodnie z właściwymi przepisami krajowego prawa spadkowego,

— naprawienia trzech pozostałych rodzajów szkód, a mianowicie szkód majątkowych i niemajątkowych (krzywd) dzieci oraz krzywdy ojca A. Missira Mamachiego di Lusignana, dochodzą wnoszący odwołanie oraz jego wnuki, działając w imieniu własnym, niezależnie od występowania w charakterze spadkobierców.

43 Kwestia właściwości, podnoszona w ramach niniejszego zarzutu, zostanie rozpatrzona właśnie w świetle tych dwóch założeń.

44 Co się tyczy ustalenia, jakie reguły jurysdykcyjne mają zastosowanie w niniejszej sprawie, Sąd przypomina, że zgodnie z art. 256 ust. 1 TFUE jest on właściwy do rozpoznawania w pierwszej instancji skarg, w szczególności określonych w art. 268 TFUE i 270 TFUE, z wyjątkiem skarg powierzonych sądowi wyspecjalizowanemu utworzonemu na mocy art. 257 TFUE i skarg zastrzeżonych dla Trybunału na mocy statutu Trybunału Sprawiedliwości.

45 Mając na uwadze, że art. 1 załącznika I do statutu Trybunału Sprawiedliwości, dodany do niego na mocy decyzji Rady 2004/752/WE, Euratom z dnia 2 listopada 2004 r. ustanawiającej Sąd do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej (Dz.U. L 333, s. 7), powierzył na podstawie art. 256 ust. 1 TFUE Sądowi do spraw Służby Publicznej właściwość do rozpoznawania w pierwszej instancji sporów między Unią a jej pracownikami na mocy art. 270 TFUE, w tym sporów między organami i jednostkami organizacyjnymi a ich personelem w granicach i na warunkach określonych w regulaminie pracowniczym lub warunkach zatrudnienia, Sąd przestał być właściwy do rozpoznawania w pierwszej instancji skarg odszkodowawczych wniesionych na podstawie art. 270 TFUE (postanowienie Sądu z dnia 8 lipca 2009 r. w sprawie T-545/08 Thoss przeciwko Trybunałowi Obrachunkowemu, niepublikowany w Zbiorze, pkt 26). Odwracając ten tok myślenia, Sąd do spraw Służby Publicznej jest właściwy tylko pod warunkiem prawidłowego wniesienia do niego skargi w trybie art. 270 TFUE.

46 System sądów Unii, stworzony przez traktat FUE, statut Trybunału Sprawiedliwości oraz decyzje Rady w sprawie Sądu i Sądu do spraw Służby Publicznej, opiera się na ścisłym podziale kompetencji między Sądem a Sądem do spraw Służby Publicznej, przy czym właściwość jednego z tych sądów do orzekania w pierwszej instancji w przedmiocie skargi z konieczności wyłącza właściwość drugiego.

47 W obecnym stanie prawa Unii podział ten znajduje zaczepienie w osobistym statusie skarżącego oraz w źródle sporu, w myśl utrwalonego orzecznictwa, zgodnie z którym spór pomiędzy urzędnikiem a instytucją, w której ten urzędnik jest lub był zatrudniony, mieści się, jeśli u podstaw tego sporu leży stosunek pracy łączący zainteresowanego z instytucją, w zakresie stosowania art. 270 TFUE (dawniej art. 236 WE) oraz art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego, natomiast znajduje się poza zakresem stosowania art. 268 TFUE (dawniej art. 235 WE) i 340 TFUE (dawniej art. 288 WE), które regulują ogólne zasady odpowiedzialności pozaumownej Unii (wyroki Trybunału: z dnia 22 października 1975 r. w sprawie 9/75 Meyer-Burckhardt przeciwko Komisji, Rec. s. 1171, pkt 7; z dnia 17 lutego 1977 r. w sprawie 48/76 Reinarz przeciwko Komisji i Radzie, Rec. s. 291, pkt 10; z dnia 4 lipca 1985 r. w sprawie 176/83 Allo i in. przeciwko Komisji, Rec. s. 2155, pkt 18; postanowienie Trybunału z dnia 10 czerwca 1987 r. w sprawie 317/85 Pomar przeciwko Komisji, Rec. s. 2467, pkt 7; wyrok Sądu z dnia 14 października 2004 r. w sprawie T-1/02 Polinsky przeciwko Trybunałowi Sprawiedliwości, niepublikowany w Zbiorze, pkt 47).

48 Należy zaznaczyć, że wspomniane orzecznictwo nie pozwala na ustalenie, czy bliscy Alessandra Missira Mamachiego di Lusignana powinni byli dochodzić naprawienia domniemanych poniesionych we własnym imieniu szkód, zarówno majątkowych, jak też niemajątkowych, przed Sądem, czy też przed Sądem do spraw Służby Publicznej. Wbrew twierdzeniom Komisji orzecznictwo to dotyczy bowiem wyłącznie sporów (i) między urzędnikiem lub byłym urzędnikiem a instytucją, w której ten urzędnik jest lub był zatrudniony; oraz (ii) mających swoje źródło w stosunku pracy łączącym zainteresowanego z instytucją, w związku z czym orzecznictwo to ma tylko częściowe przełożenie na spór, który wprawdzie ma swoje źródło w stosunku pracy, lecz którego stronami są nie urzędnik lub były urzędnik, lecz osoba trzecia, czyli bliski tego urzędnika – będący członkiem jego rodziny lub jego spadkobiercą – oraz instytucja, w której ów urzędnik jest lub był zatrudniony.

49 W razie wstąpienia tych osób trzecich w prawa zainteresowanego urzędnika lub byłego urzędnika, skutkiem czego występują oni w charakterze jego spadkobierców, dochodząc w tym charakterze roszczeń odszkodowawczych przynależnych temu urzędnikowi, w celu włączenia ich do masy spadkowej, orzecznictwo to znajdzie zastosowanie, gdyż spór nadal pozostanie, niezależnie od sukcesji spadkowej, sporem pomiędzy urzędnikiem a instytucją, w której ten urzędnik jest lub był zatrudniony, mającym swoje źródło w łączącym ich stosunku pracy.

50 W rozpatrywanym przypadku wniosek ten jest aktualny w odniesieniu do drugiego elementu szkody, której naprawienia dochodzi wnoszący odwołanie, powołanego w pkt 20 powyżej, a mianowicie krzywdy ex haerede, jakiej A. Missir Mamachi di Lusignano doznał w okresie między atakiem na siebie a swoją śmiercią. W tym względzie Sąd do spraw Służby Publicznej trafnie zauważył w ostatnim zdaniu pkt 116 zaskarżonego wyroku, że orzecznictwo wskazane w pkt 47 powyżej znajduje zastosowanie do sporu toczącego się pomiędzy spadkobiercami zmarłego urzędnika lub ich przedstawicielem prawnym a instytucją, w której ów urzędnik był zatrudniony.

51 Natomiast w sytuacji, gdy owe osoby trzecie działają w celu naprawienia szkody poniesionej przez nich we własnym imieniu, niezależnie od tego, czy chodzi tu o szkodę majątkową czy niemajątkową, możliwość zastosowania tego orzecznictwa nie znajduje uzasadnienia ani w jego treści, ani w zasadach, na których ta treść się opiera. Nawet gdyby uznać, że źródłem takiego sporu jest stosunek pracy między zainteresowanym urzędnikiem a instytucją, to brakuje tu spełnienia przesłanki osobistej, mającej charakter subiektywny i związanej z posiadaniem statusu urzędnika, któremu przysługują omawiane prawa, w związku z czym Sąd do spraw Służby Publicznej co do zasady nie jest właściwy podmiotowo do rozpoznania tego sporu na podstawie art. 270 TFUE oraz art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego.

52 Wbrew twierdzeniom Komisji wyrok Sądu z dnia 16 grudnia 2010 r. w sprawie T-143/09 P Komisja przeciwko Petrilli, potwierdza tę analizę, wyjaśniając jej rację bytu. W pkt 46 tego wyroku Sąd orzekł, że spory w zakresie służby publicznej na podstawie art. 236 WE (obecnie art. 270 TFUE) oraz art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego, w tym spory zmierzające do naprawienia szkody wyrządzonej urzędnikowi lub innemu pracownikowi, podlegają zasadom odrębnym i szczególnym w stosunku do ogólnych zasad regulujących kwestię odpowiedzialności pozaumownej Unii na podstawie art. 235 WE (obecnie art. 268 TFUE) i 288 WE (obecnie art. 340 TFUE). W ocenie Sądu Unia jako pracodawca podlega bowiem wyższemu reżimowi odpowiedzialności, który przejawia się w obowiązku naprawienia szkód wyrządzonych jej pracownikom wskutek wszelkich niezgodnych z prawem działań, jakie podjęła w tym charakterze, podczas gdy zgodnie z powszechnie obowiązującymi zasadami odpowiadałaby jedynie za szkody powstałe wskutek „wystarczająco istotnego naruszenia" normy prawnej (orzecznictwo utrwalone od wyroku Trybunału z dnia 4 lipca 2000 r. w sprawie C-352/98 P Bergaderm i Goupil przeciwko Komisji, Rec. s. I-5291).

53 Tymczasem owe racje dotyczące odrębnego i szczególnego systemu podwyższonej odpowiedzialności Unii w stosunku do jej pracowników, znajdującej uzasadnienie między innymi w stosunku pracy, z którym łączą się wszelkie szczególne prawa i obowiązki, takie jak obowiązek staranności, oraz w relacji zaufania, która musi istnieć między instytucją a urzędnikiem w interesie ogólnym, nie występują w przypadku osób trzecich, które nie są urzędnikami. Nawet w przypadku członków bliskiej

rodziny urzędnika, z zastrzeżeniem świadczeń socjalnych takich jak wymienione w art. 76 regulaminu pracowniczego, w orzecznictwie nie uznaje się, że instytucje mają obowiązek dochowania staranności w stosunku do tych osób (ww. wyrok w sprawach połączonych Leussink i in. przeciwko Komisji, pkt 21–23).

54 Owa linia orzecznicza znajduje ponadto potwierdzenie w orzeczeniach powołanych w pkt 23 powyżej.

55 I tak, w ww. postanowieniu w sprawach połączonych Fournier przeciwko Komisji Trybunał potwierdził co do zasady, przynajmniej w sposób dorozumiany, okoliczność, że członkowie rodziny urzędnika działający „we własnym imieniu" w celu dochodzenia naprawienia szkody, jakiej doznali „osobiście", powinni skorzystać raczej z trybu przewidzianego w art. 178 EWG (obecnie art. 268 TFUE) aniżeli z trybu przewidzianego w art. 179 EWG (obecnie art. 270 TFUE).

56 Trybunał potwierdził to stanowisko w ww. wyroku w sprawach połączonych Leussink i in. przeciwko Komisji, w ramach których skarżący wyraźnie oparli swoje skargi odszkodowawcze na różnych podstawach prawnych, w zależności od tego, czy byli urzędnikami czy też nie, a mianowicie na art. 179 EWG w przypadku G. Leussinka oraz na art. 178 EWG i art. 215 akapit drugi EWG w przypadku jego żony i dzieci.

57 W swojej opinii w sprawach połączonych Leussink i in. przeciwko Komisji rzecznik generalny Sir Gordon Slynn uznał, że skarga rodziny została prawidłowo wniesiona na podstawie art. 178 EWG i 215 EWG, gdyż dotyczyła szkód odrębnych i nie odnosiła się do sporu między urzędnikiem a jego instytucją.

58 Formalnie nie zajmując stanowiska w tej kwestii, Trybunał w pkt 25 ww. wyroku w sprawach połączonych Leussink i in. przeciwko Komisji potwierdził jednak w sposób dorozumiany konieczność skorzystania przez rodzinę urzędnika raczej z trybu przewidzianego w art. 178 EWG aniżeli z trybu przewidzianego w art. 179 EWG, pomimo uznania, że spór ma „swoje źródło w stosunku pracy między urzędnikiem a instytucją". Co więcej, Trybunał wyraźnie oparł swoje orzeczenie o kosztach na art. 69 swojego regulaminu postępowania, czyli na przepisie mającym zastosowanie w sprawach wnoszonych przez jednostki, które nie są urzędnikami.

59 Wreszcie ww. wyrokiem w sprawie Vainker przeciwko Parlamentowi Sąd oddalił skargę F. i B. Vainkerów jako bezzasadną, opierając się na precedensie sformułowanym w ww. wyroku w sprawach połączonych Leussink i in. przeciwko Komisji i wyraźnie potwierdzając, że właściwą podstawą prawną takiej skargi jest art. 235 WE.

60 Należy ponadto odrzucić argumentację Komisji opartą w istocie na art. 73 ust. 2 lit. a) regulaminu pracowniczego.

61 Prawdą jest, że możliwość, a nawet obowiązek wniesienia przez spadkobierców zmarłego urzędnika skargi na podstawie art. 270 TFUE oraz art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego w celu skorzystania ze świadczeń przewidzianych w art. 73 ust. 2 lit a) regulaminu pracowniczego została już potwierdzona przez sąd Unii, przynajmniej w sposób dorozumiany (wyrok Sądu z dnia 9 stycznia 1996 r. w sprawie T-23/95 Bitha przeciwko Komisji, RecFP s. I-A-13, II-45; wyrok Sądu do spraw Służby Publicznej z dnia 20 stycznia 2009 r. w sprawie F-32/08 Klein przeciwko Komisji, RecFP s. I-A-1-5, II-A-1-13; zob. także, podobnie i analogicznie, postanowienie Sądu z dnia 19 czerwca 2001 r. w sprawie T-145/00 Hotzel-Wagenknecht przeciwko Komisji, niepublikowane w Zbiorze, pkt 17).

62 Jednakże, po pierwsze, argumentacja ta jest prawidłowa tylko w przypadku spadkobierców wyraźnie wskazanych w art. 73 ust. 2 lit. a) regulaminu pracowniczego, a mianowicie małżonka i dzieci urzędnika, lub, w razie ich braku, innych zstępnych, a w razie braku zstępnych – wstępnych, a w przypadku braku i ich – samej instytucji. Wobec tego w rozpatrywanym przypadku, nawet gdyby założyć, że argumentacja Komisji znajduje zastosowanie do czworga dzieci A. Missira Mamachiego di

Lusignana, to nie jest już tak w przypadku samego wnoszącego odwołanie – L. Missira Mamachiego di Lusignana – gdyż nie jest on osobą uprawnioną na gruncie art. 73 ust. 2 lit. a) regulaminu pracowniczego, jako że pierwszeństwo przed nim mają dzieci A. Missira Mamachiego di Lusignana. Argumentacja ta jest również chybiona w stosunku do matki, brata i siostry A. Missira Mamachiego di Lusignana, którzy wnieśli odwołanie w równoległej sprawie T-494/11.

63 Po drugie, argumentacja ta sprowadza się do zastąpienia ogólnych zasad odpowiedzialności pozaumownej Unii szczególnymi zasadami odnoszącymi się do zabezpieczenia społecznego urzędników, przewidzianymi w regulaminie pracowniczym. Tymczasem trudno wskazać jakikolwiek racjonalny powód, dla którego szczególna właściwość Sądu do spraw Służby Publicznej, jaką sąd ten sprawuje w sporach dotyczących urzędników, miałaby przeważać nad generalną właściwością Sądu do rozpoznawania wszelkich sporów z zakresu odpowiedzialności Unii.

64 Po trzecie wreszcie, nawet w przypadku czworga dzieci A. Missira Mamachiego di Lusignana stawką w niniejszej sprawie nie jest zobowiązanie Komisji do wypłacenia gwarantowanych świadczeń przewidzianych w regulaminie, które poza tym już zostały wypłacone zainteresowanym, lecz ewentualne zobowiązanie Komisji do naprawienia całości domniemanych szkód majątkowych i niemajątkowych. Sąd przypomina w tym względzie, że wnoszący odwołanie wprost podnosi, w ramach trzeciego zarzutu odwołania, że Sąd do spraw Służby Publicznej naruszył prawo, zaliczając na poczet naprawienia tych szkód owe świadczenia regulaminowe, które zostały już wypłacone dzieciom A. Missira Mamachiego di Lusignana. W tych okolicznościach nie wydaje się, aby właściwość Sądu do spraw Służby Publicznej można było wyprowadzić z przepisu art. 73 ust. 2 lit. a) regulaminu pracowniczego, skoro wnoszący odwołanie wprost podnosi, że artykuł ten nie stanowi podstawy skargi wniesionej w imieniu czworga dzieci A. Missira Mamachiego di Lusignana.

65 Z powyższych rozważań wynika, że w okolicznościach takich jak rozpatrywane w niniejszej sprawie podział kompetencji wyznaczony przez art. 268 TFUE i 270 TFUE, art. 1 załącznika I do statutu Trybunału Sprawiedliwości oraz art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego wymusza na bliskich zmarłego urzędnika konieczność wniesienia dwóch skarg – jednej do Sądu do spraw Służby Publicznej, a drugiej do Sądu, w zależności od tego, czy wstępują oni w prawa tego urzędnika, czy też domagają się naprawienia szkody, majątkowej bądź niemajątkowej, we własnym imieniu.

66 Z powyższego wynika również, że zgodnie z rozróżnieniem dokonanym przez Sąd w ww. wyroku w sprawie Komisja przeciwko Petrilli, które to rozróżnienie zostało przypominane w pkt 52 i 53 powyżej, obie skargi odszkodowawcze muszą spełnić odmienne przesłanki materialne.

67 Z powyższego wynika ponadto, że w sytuacji gdy owi bliscy dochodzą odszkodowania przed Sądem do spraw Służby Publicznej, muszą oni dochować terminów i innych wymogów proceduralnych, takich jak zasada zgodności pomiędzy zażaleniem poprzedzającym wniesienie skargi a skargą, określone w art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 1 kwietnia 1987 r. w sprawie 257/85 Dufay przeciwko Parlamentowi, Rec. s. 1561, pkt 21), podczas gdy w postępowaniu przed Sądem muszą dochować jedynie terminu pięciu lat na wniesienie skargi przewidzianego w art. 46 akapit pierwszy statutu Trybunału Sprawiedliwości, który to artykuł ma zastosowanie do postępowania przed Sądem w myśl art. 53 akapit pierwszy tego statutu.

68 Tego rodzaju rozdwojenie proceduralne jest głęboko niesatysfakcjonujące zarówno dla zainteresowanych stron, jak też dla sądów Unii. Konieczność wnoszenia dwóch skarg wynikająca ze ścisłego zastosowania zasady wskazanej w pkt 65 powyżej jest bowiem źródłem poważnych niedogodności, wśród których można wymienić wydłużenie postępowania oraz zwiększenie kosztów dla uczestników postępowania, marnotrawstwo ograniczonych środków, jakimi dysponują sądy Unii, a nade wszystko ryzyko wydania w ramach tego samego sporu sprzecznych ze sobą orzeczeń, co jest nie do pogodzenia z zasadą pewności prawa.

69 W tego rodzaju okolicznościach, zgodnie z powszechnie spotykanymi w przepisach proceduralnych państw członkowskich zasadami, muszą istnieć mechanizmy zapobiegania i rozwiązywania zbiegów jurysdykcji sądów, takie jak rozszerzenie, przekazanie lub stwierdzenie braku jurysdykcji, przejęcie sprawy do rozpoznania przez sąd wyższej instancji, przyznanie pierwszeństwa sądowi, przed którym najpierw wszczęto postępowanie, lub zastosowanie paremii accessorium sequitur principale (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 15 stycznia 1987 r. w sprawie 266/85 Shenavai, Rec. s. 239, pkt 19), przy czym mechanizmy te mają swoje źródło w prawie bądź zostały wykreowane w orzecznictwie wypracowane przez sądy.

70 Podobnie w prawie Unii Trybunałowi zdarzało się odchodzić od ścisłych ram proceduralnych przewidzianych w obowiązujących unormowaniach na rzecz wypracowanych przez siebie reguł będących odstępstwem od reguł jurysdykcyjnych lub proceduralnych mających charakter bezwzględnie wiążący, kierując się względami ekonomii procesowej i prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości.

71 I tak, co się tyczy reguł jurysdykcyjnych, w ww. postanowieniu w sprawie IAMA Consulting przeciwko Komisji Trybunał, odrzucając stanowisko Sądu, który ściśle trzymał się art. 225 ust. 1 WE w związku z art. 51 statutu Trybunału, zastosował regułę wykreowaną w orzecznictwie, uzasadniając to „względami ekonomii procesowej, a także […] pierwszeństwem sądu, przed którym sprawa zawisła w pierwszej kolejności, które to względy są również powszechnie uznawane w systemach proceduralnych państw członkowskich” (pkt 17 postanowienia).

72 Co się tyczy reguł proceduralnych, mimo że na gruncie systemu ustanowionego w art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego każda skarga musi być poprzedzona prawidłowo przeprowadzonym postępowaniem administracyjnym, a więc wniesieniem zażalenia, Trybunał odszedł w swoim orzecznictwie od tej zasady, umożliwiając wniesienie skargi bezpośrednio do sądu Unii w przypadku szeregu różnych decyzji, takich jak decyzje komisji konkursowych czy sprawozdań z oceny, w przypadku których w ramach takiego zażalenia organ powołujący nie dysponuje żadnym uznaniem (zob. w szczególności, w odniesieniu do decyzji komisji konkursowych, wyroki Trybunału: z dnia 14 czerwca 1972 r. w sprawie 44/71 Marcato przeciwko Komisji, Rec. s. 427; z dnia 7 maja 1986 r. w sprawie 52/85 Rihoux i in. przeciwko Komisji, Rec. s. 1555, 1567; w odniesieniu do sprawozdań z oceny, wyroki Trybunału: z dnia 3 lipca 1980 r. w sprawach połączonych 6/79 i 97/79 Grassi przeciwko Radzie, Rec. s. 2141; z dnia 15 marca 1989 r. w sprawie 140/87 Bevan przeciwko Komisji, Rec. s. 701). Orzecznictwo to było motywowane okolicznością, że wniesienie zażalenia na decyzje komisji konkursowej lub sprawozdanie z oceny nie miałoby „sensu”, jako że zainteresowana instytucja nie ma możliwości uchylenia lub zmiany decyzji komisji konkursowych lub ocen oceniających. Nadto „zbyt ścisła interpretacja art. 91 ust. 2 regulaminu pracowniczego prowadziłaby jedynie, bez żadnego pożytku, do przedłużenia postępowania” (wyrok Trybunału z dnia 16 marca 1978 r. w sprawie 7/77 Ritter von Wüllerstorff und Urbair przeciwko Komisji, Rec. s. 769).

73 W świetle tych precedensów oraz mając na uwadze nadrzędne względy odnoszące się do pewności prawa, prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości, ekonomii procesowej oraz konieczności przeciwdziałania wydawaniu przez sądy sprzecznych ze sobą orzeczeń, należy uznać, że w okolicznościach takich jak rozpatrywane w niniejszej sprawie, w której spadkobiercy zmarłego urzędnika lub pracownika dochodzą odszkodowania i zadośćuczynienia z tytułu różnych szkód spowodowanych tym samym czynem, zarówno jako spadkobiercy, jak też działając we własnym imieniu i de iure proprio, można dopuścić możliwość połączenia ich żądań w ramach jednej skargi.

74 Skargę taką należy wnieść do Sądu, który nie tylko sprawuje właściwość „ogólną” lub „powszechną”, mając wobec tego „pełne prawo do orzekania”, w odróżnieniu od Sądu do spraw Służby Publicznej, który jest sądem wyspecjalizowanym, lecz także jest sądem wyższej instancji, do którego przynależy Sąd do spraw Służby Publicznej, w myśl postanowień art. 257 TFUE. Należy w tym względzie zauważyć, że w przypadku wniesienia powództwa w tym samym przedmiocie do sądów różnych instancji sądem właściwym do rozpoznania całości sporu jest zasadniczo sąd wyższej instancji. I tak,

w prawie Unii art. 8 ust. 3 akapit drugi załącznika I do statutu Trybunału stanowi, że jeśli w Sądzie do spraw Służby Publicznej i Sądzie są zawisłe sprawy mające ten sam przedmiot, to Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdza brak swojej właściwości, tak aby Sąd mógł orzec w tych sprawach. Analogiczne rozwiązanie przewiduje art. 54 akapit trzeci statutu Trybunału w sytuacji, gdy w Trybunale Sprawiedliwości i Sądzie są zawisłe sprawy mające ten sam przedmiot, dotyczące tej samej kwestii wykładni lub dotyczące ważności tego samego aktu.

75 W tym kontekście warto też zauważyć, że gdyby, w okolicznościach takich jak w rozpatrywanym przypadku, bliscy zmarłego urzędnika musieli wnosić dwie skargi, przed Sądem i Sądem do spraw Służby Publicznej byłyby zawisłe sprawy mające ten sam przedmiot, czyli w istocie żądanie naprawienia szkody powstałej w związku ze śmiercią tego urzędnika, za którą odpowiedzialność wynika z tego samego uchybienia pozwanej instytucji. Tymczasem w tego rodzaju okolicznościach, stosownie do art. 8 ust. 3 akapit drugi załącznika I do statutu Trybunału, Sąd do spraw Służby Publicznej również musiałby stwierdzić brak swojej właściwości, tak aby Sąd mógł orzec w tych sprawach.

76 Wobec tego konieczność zastosowania w tych okolicznościach reguły pozwalającej na przekazanie właściwości Sądowi również wydaje się konsekwencją reguły wskazanej w art. 8 ust. 3 załącznika I do statutu Trybunału. W takich okolicznościach zmuszanie zainteresowanych do wytoczenia powództwa przed Sądem do spraw Służby Publicznej byłoby pozbawione sensu, zaś zbyt ścisła interpretacja uregulowań w sprawie podziału kompetencji przewidzianych w art. 268 TFUE i 270 TFUE, w art. 1 załącznika I do statutu Trybunału oraz w art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego prowadziłaby do bezcelowego wydłużenia postępowania (zob. podobnie i analogicznie orzecznictwo Trybunału przytoczone w pkt 72 powyżej).

77 W świetle konkretnych okoliczności niniejszej sprawy z powyższych rozważań wynika, że Sąd do spraw Służby Publicznej od samego początku był niewłaściwy do rozpoznania niniejszej skargi, z wyjątkiem żądania zadośćuczynienia krzywdzie ex haerede, jakiej A. Missir Mamachi di Lusignano doznał przed swoją śmiercią.

78 Należy zatem, zgodnie z zasadą ścisłego podziału kompetencji między dwoma zainteresowanymi sądami, o której mowa w pkt 65 powyżej, stwierdzić z urzędu brak właściwości Sądu do spraw Służby Publicznej do rozpoznania roszczeń o naprawienie szkody na osobie, zarówno majątkowej, jak i niemajątkowej, dochodzonych przez wnoszącego odwołanie we własnym imieniu oraz w imieniu spadkobierców A. Missira Mamachiego di Lusignana, a w konsekwencji uchylić w tym zakresie zaskarżony wyrok.

79 Konsekwencje tego uchylenia zostaną wskazane w pkt 102 i 103 poniżej.

80 Należy ponadto kontynuować rozpatrywanie odwołania w świetle zarzutów wnoszącego odwołanie w zakresie, w jakim Sąd do spraw Służby Publicznej był właściwy do rozpoznania wniesionej do niego skargi, a więc w zakresie rozstrzygnięcia w przedmiocie zadośćuczynienia krzywdzie ex haerede, jakiej A. Missir Mamachi di Lusignano doznał przed swoją śmiercią.

W przedmiocie zarzutu pierwszego, dotyczącego naruszenia prawa przez Sąd do spraw Służby Publicznej wskutek odrzucenia jako niedopuszczalnego żądania zadośćuczynienia krzywdzie ex haerede, jakiej A. Missir Mamachi di Lusignano doznał przed swoją śmiercią

81 Zarzut pierwszy dzieli się na trzy części. Jednak z uwagi na to, że część druga tego zarzutu zmierza do oddalenia żądania zadośćuczynienia krzywdzie, jakiej doznał sam wnoszący odwołanie, nie będzie ona przedmiotem dogłębnego badania, ze względu na uchylenie zaskarżonego wyroku w zakresie dotyczącym tego aspektu, które to uchylenie zostało dokonane w ramach badania bezwzględnej przeszkody procesowej podniesionej z urzędu.

82 W pierwszej części zarzutu, która, konkretniej rzecz ujmując, dotyczy odrzucenia jako niedopuszczalnego żądania zmierzającego do uzyskania zadośćuczynienia z tytułu krzywdy, jakiej zamordowany urzędnik doznał przed swoją śmiercią (krzywda ex haerede), wnoszący odwołanie podnosi, że proceduralna zasada zgodności, mająca zastosowanie do skarg z zakresu spraw pracowniczych, wymaga identyczności podstawy i przedmiotu zażalenia i skargi, nie zaś, jak błędnie stwierdził Sąd do spraw Służby Publicznej, wniosku i zażalenia. Powołuje on w tym względzie w szczególności wyrok Trybunału z dnia 1 lipca 1976 r. w sprawie 58/75 Sergy przeciwko Komisji, Rec. s. 1139. Tymczasem w niniejszej sprawie zażalenie z dnia 10 września 2008 r. zawierało wniosek w przedmiocie zadośćuczynienia krzywdzie, jakiej zamordowany urzędnik doznał przed swoją śmiercią oraz jakiej doznali jego spadkobiercy.

83 W części trzeciej zarzutu wnoszący odwołanie podnosi też w istocie, że zasada zgodności, w kształcie stosowanym przez Sąd do spraw Służby Publicznej, ogranicza prawo do skutecznej ochrony sądowej.

84 Komisja odpowiada, że Sąd do spraw Służby Publicznej absolutnie nie naruszył w tym względzie prawa, zaś przestrzeganie procedury poprzedzającej wniesienie skargi nie narusza zasady skutecznej ochrony sądowej, jako że może ona podlegać ograniczeniom, pod warunkiem że ograniczenia te rzeczywiście odpowiadają celom interesu ogólnego, jakim służy omawiane działanie, i że nie powodują z punktu widzenia realizowanych celów nieproporcjonalnej oraz niedopuszczalnej ingerencji w samą istotę praw w ten sposób gwarantowanych (wyrok Trybunału z dnia 18 marca 2010 r. w sprawach połączonych od C-317/08 do C-320/08 Alassini i in., Zb.Orz. s. I-2213, pkt 63 i nast.).

85 W tym względzie w ocenie Sądu Sąd do spraw Służby Publicznej naruszył w pkt 84–86 zaskarżonego wyroku zasady i wymogi proceduralne wynikające w art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego w kontekście skargi urzędnika mającej charakter ściśle odszkodowawczy.

86 Prawdą jest, że w pkt 82 zaskarżonego wyroku Sąd do spraw Służby Publicznej z pełną świadomością przypominał orzecznictwo, zgodnie z którym w przewidzianym w art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego systemie środków odwoławczych, w przypadku gdy skarga jest ściśle odszkodowawcza w tym znaczeniu, że nie zawiera żadnego wniosku zmierzającego do stwierdzenia nieważności określonego aktu, ale zmierza wyłącznie do naprawienia szkód rzekomo spowodowanych szeregiem błędów lub zaniechań, które z braku jakiegokolwiek skutku prawnego nie mogą być zakwalifikowane jako akty niekorzystne, postępowanie administracyjne musi obowiązkowo rozpocząć się, pod rygorem uznania późniejszej skargi za niedopuszczalną, złożeniem wniosku przez zainteresowanego, wzywającego organ powołujący do naprawienia zarzucanej szkody, po którym następuje, w razie potrzeby, zażalenie na decyzję oddalającą ten wniosek (zob. ww. wyrok w sprawie Saby przeciwko Komisji, pkt 31; wyrok Sądu z dnia 13 grudnia 2012 r. w sprawie T-595/11 P A przeciwko Komisji, pkt 111, 118 i przytoczone tam orzecznictwo).

87 W pkt 83 zaskarżonego wyroku Sąd do spraw Służby Publicznej równie trafnie przytoczył utrwalone orzecznictwo, zgodnie z którym przedmiot żądań przed sądem Unii musi być taki sam jak przedmiot zażalenia, a żądania mogą zawierać wyłącznie zarzuty odnoszące się do tej samej podstawy co zarzuty podniesione w zażaleniu. Wysunięte żądania mogą zostać rozwinięte na etapie postępowania sądowego poprzez przedstawienie zarzutów i argumentów niekoniecznie zawartych w zażaleniu, jednak ściśle z nim związanych (zob. wyrok Trybunału z dnia 23 kwietnia 2002 r. w sprawie C-62/01 P Campogrande przeciwko Komisji, Rec. s. I-3793, pkt 34 i przytoczone tam orzecznictwo).

88 Jednakże w pkt 84 zaskarżonego wyroku Sąd do spraw Służby Publicznej rozwinął to orzecznictwo, dodając, że w zakresie ściśle odszkodowawczym „podstawa” jest określona w odniesieniu nie do „zarzutów” w rozumieniu orzecznictwa przytoczonego w poprzednim punkcie, lecz do „elementów szkody” przywołanych przez zainteresowanego urzędnika we wniosku o odszkodowanie. Te właśnie elementy szkody określają wnioskowany przez urzędnika przedmiot naprawienia, a w konsekwencji – przedmiot wniosku, co do którego administracja musi wydać decyzję.

89 W pkt 85 zaskarżonego wyroku Sąd do spraw Służby Publicznej wywiódł z rozważań przedstawionych w pkt 86–88 powyżej, że żądania odszkodowawcze oparte na różnych elementach szkody są dopuszczalne przed sądem Unii tylko wówczas, gdy zostały poprzedzone najpierw skierowanym do administracji wnioskiem mającym ten sam przedmiot i opartym na tych samych elementach szkody, a następnie zażaleniem wniesionym na decyzję administracji rozstrzygającej, w sposób wyraźny lub dorozumiany, w sprawie wspomnianego wniosku.

90 W tym względzie od razu należy zauważyć, że argumentacja i wnioski Sądu do spraw Służby Publicznej wprowadzają niejasność między pojęciami „przedmiotu" i „szkody". Konkretniej rzecz ujmując, wbrew stwierdzeniu zawartemu w przedostatnim zdaniu pkt 84 zaskarżonego wyroku, pojęcia „podstawy" nie należy definiować w odniesieniu do „elementów szkody" powołanych przez urzędnika we wniosku o odszkodowanie, gdyż elementy te wyznaczają w rzeczywistości „przedmiot" roszczenia odszkodowawczego, co też Sąd do spraw Służby Publicznej sam stwierdził w ostatnim zdaniu tego pkt 84.

91 W każdym razie powyższa argumentacja i powyższe wnioski pozostają w sprzeczności z orzecznictwem, na którym bazują, a przede wszystkim z zasadami, na których orzecznictwo to się opiera.

92 W tym kontekście należy przede wszystkim przypomnieć orzecznictwo będące wynikiem wyroku Trybunału z dnia 26 stycznia 1989 r. w sprawie 224/87 Koutchoumoff przeciwko Komisji, Rec. s. 99, zgodnie z którym w przewidzianym w art. 90 i 91 regulaminu pracowniczego systemie środków odwoławczych złożenie wniosku odszkodowawczego po raz pierwszy przed Sądem jest dopuszczalne w sytuacji, gdy zażalenie zmierzało wyłącznie do stwierdzenia nieważności rzekomo wywołującej szkodę decyzji, gdyż konsekwencją złożenia wniosku o stwierdzenie nieważności może być wniosek o naprawienie poniesionej szkody (wyrok Sądu z dnia 13 lipca 1995 r. w sprawie T-44/93 Saby przeciwko Komisji, RecFP s. I-A-175, II-541, pkt 28).

93 Podobnie na gruncie utrwalonego orzecznictwa wniosek o zasądzenie karnych odsetek w razie stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji nie musi być wcześniej wyraźnie wskazany w uprzednim zażaleniu w drodze administracyjnej, aby Sąd go dopuścił (wyroki Sądu: z dnia 30 marca 1993 r. w sprawie T-4/92 Vardakas przeciwko Komisji, Rec. s. II-357, pkt 50; z dnia 8 czerwca 1995 r. w sprawie T-583/93 P przeciwko Komisji, RecFP s. I-A-137, II-433, pkt 50; a także z dnia 12 listopada 2002 r. w sprawie T-271/01 López Cejudo przeciwko Komisji, RecFP s. I-A-221, II-1109).

94 Wbrew stanowisku Sądu do spraw Służby Publicznej, które zostało wyrażone w pkt 90 zaskarżonego wyroku, orzecznictwo to nie odnosi się jedynie do spraw dotyczących stwierdzenia nieważności danej decyzji, w związku z czym nie można twierdzić, że nie ma ono zastosowania w sporach o charakterze odwoławczym.

95 I tak, w wyroku z dnia 8 października 1992 r. w sprawie T-84/91 Meskens przeciwko Parlamentowi, Rec. s. II-2335, pkt 44, która dotyczyła skargi mającej charakter ściśle odszkodowawczy, Sąd orzekł, że w świetle wymogu, by zażalenie i skarga miały ten sam przedmiot, nie można uznać, iż żądania zmierzające do uzyskania odszkodowania za szkody majątkowe oraz zadośćuczynienia za krzywdę, jakich doznał urzędnik wskutek wydania decyzji administracyjnej, przedstawione w ramach skargi odszkodowawczej, różnią się od przedstawionych w zażaleniu żądań zmierzających, po pierwsze, do stwierdzenia nieważności tej decyzji, oraz po drugie, do zadośćuczynienia krzywdzie, jakiej doznał zainteresowany. Należy bowiem przyznać, że wniosek o stwierdzenie nieważności decyzji niekorzystnej, sformułowany w zażaleniu, może oznaczać wniosek o naprawienie szkody, zarówno majątkowej, jak i niemajątkowej, powstałej wskutek wydania tej decyzji.

96 Ponadto w sprawie Sergy przeciwko Komisji, która zakończyła się ww. wyrokiem, Trybunał – oddalając zarzut niedopuszczalności, który Komisja podniosła wobec dwóch spośród różnych elementów domniemanej szkody, argumentując, że nie zostały one uprzednio podniesione w zażaleniu – przypomniał, że celem art. 91 regulaminu pracowniczego jest polubowne rozwiązanie sporu między

urzędnikiem lub pracownikiem a administracją; że mimo to przepis ten nie musi skutkować związaniem w rygorystyczny i ostateczny sposób ewentualnego postępowania sądowego, w sytuacji gdy wnioski składane podczas tego postępowania nie będą zmieniać ani podstawy, ani przedmiotu zażalenia; że w zażaleniu skarżący, po przedstawieniu swoich zarzutów, podniósł, iż jego spóźnione przywrócenie do pracy spowodowało istotną szkodę, której „główne elementy" następnie wymienił; że w tych okolicznościach dodatkowe elementy, których podstawą były według skarżącego działania, jakie zarzuca on administracji i które dotyczą naprawienia wynikającej według niego z tych działań szkody, mogą być poddane kontroli Trybunału (zob. pkt 31–36 wyroku).

97 O ile orzecznictwo to odnosi się, sensu stricto, jedynie do zasady zgodności między zażaleniem a skargą, o tyle leżące u jej podstaw zasady, a tym samym elastyczność, na jaką pozwalają, znajdują przełożenie na zasadę „zgodności" między wnioskiem a zażaleniem, właściwą dla skarg o charakterze ściśle odszkodowawczym, co też zostało przypomniane w pkt 86 powyżej.

98 W świetle tego orzecznictwa i zasad należy zatem stwierdzić, że Sąd do spraw Służby Publicznej naruszył prawo w pkt 84–86 zaskarżonego wyroku. Wynika stąd, że zarzut pierwszy odwołania należy uwzględnić, a w konsekwencji uchylić zaskarżony wyrok w zakresie, w jakim uwzględniono w nim pierwszą przeszkodę procesową, którą Komisja podniosła wobec żądania zadośćuczynienia krzywdzie ex haerede, jakiej A. Missir Mamachi di Lusignano doznał przed swoją śmiercią.

99 Konsekwencje tego uchylenia zostaną wskazane w pkt 104–112 poniżej.

100 Z ogółu powyższych rozważań wynika, że zaskarżony wyrok należy uchylić w całości, bez potrzeby wypowiadania się w przedmiocie pozostałych zarzutów odwoławczych.

W przedmiocie skargi w pierwszej instancji

101 Zgodnie z art. 13 ust. 1 załącznika I do statutu Trybunału, jeśli odwołanie jest zasadne, Sąd uchyla orzeczenie Sądu do spraw Służby Publicznej i sam wydaje orzeczenie w sprawie. Jeżeli stan postępowania nie pozwala na wydanie orzeczenia przez Sąd, Sąd kieruje sprawę do ponownego rozpoznania przez Sąd do spraw Służby Publicznej.

102 Co się tyczy w pierwszej kolejności żądania naprawienia szkody na osobie, zarówno majątkowej, jak i niemajątkowej, samego wnoszącego odwołanie oraz spadkobierców A. Missira Mamachiego di Lusignana, Sąd do spraw Służby Publicznej, stwierdziwszy, że nie jest właściwy do rozpoznania tego aspektu skargi, jako że podlega ona właściwości Sądu, powinien był przekazać go Sądowi zgodnie z art. 8 ust. 2 załącznika I do statutu Trybunału.

103 Ponieważ stan postępowania na to pozwala, aspekt ten należy przekazać do rozpoznania Sądowi, tak aby Sąd mógł go rozpatrzyć jako sąd pierwszej instancji na podstawie art. 268 TFUE i 340 TFUE. Rozpoznanie tego rodzaju skargi nie leży bowiem w kompetencji sądu odwoławczego, do którego zwrócono się w trybie art. 9 załącznika I do statutu Trybunału.

104 Co się tyczy w drugiej kolejności żądania zadośćuczynienia krzywdzie ex haerede, jakiej A. Missir Mamachi di Lusignano doznał przed swoją śmiercią, Sąd do spraw Służby Publicznej był właściwy do jego rozpoznania, lecz niesłusznie odrzucił je jako niedopuszczalne, powołując się na zasadę „zgodności" między wnioskiem a zażaleniem.

105 W tym względzie w ocenie Sądu, z uwagi na zasady i orzecznictwo przytoczone w pkt 92–97 powyżej, wbrew temu, co zostało stwierdzone w zaskarżonym wyroku, żądanie zadośćuczynienia krzywdzie, jakiej A. Missir Mamachi di Lusignano doznał przed swoją śmiercią, jak również krzywdzie doznanej przez jego bliskich wskutek domniemanego uchybienia zarzucanego Komisji w piśmie wnoszącego

odwołanie z dnia 25 lutego 2008 r., które to żądanie po raz pierwszy zostało przedstawione w sposób wyraźny w zażaleniu, ma ten sam przedmiot i podstawę co początkowy wniosek o odszkodowanie sformułowany w tym piśmie.

106 W tym względzie, chociaż Sąd do spraw Służby Publicznej stwierdził w pkt 88 zaskarżonego wyroku, że nie „budzi wątpliwości", iż w piśmie tym wnoszący odwołanie wystąpił wyłącznie „o naprawienie szkody majątkowej" i „w żaden sposób nie powołał podniesionych przed Sądem [do spraw Służby Publicznej]" zarzutów dotyczących krzywdy, Sąd musi na nowo ocenić zakres wniosku o odszkodowania zawartego w tym piśmie.

107 W piśmie tym bowiem wnoszący odwołanie domaga się od przewodniczącego Komisji, J. Barrosa, wydania „wyraźnej i personalnej decyzji […] dotyczącej całości politycznych i finansowych konsekwencji tego podwójnego zabójstwa".

108 Konkretniej rzecz ujmując, w części I tego pisma wnoszący odwołanie najpierw odniósł się krytycznie do propozycji złożonych przez służby Komisji, w szczególności jeśli chodzi o wysokość „poszczególnych świadczeń i uprawnień na rzecz spadkobierców", mając najwyraźniej na myśli świadczenia regulaminowe, które regulamin przewiduje w przypadku sierot. Następnie w części II tego pisma wnoszący odwołanie wyraźnie odniósł się do „zadośćuczynienia za krzywdę" przyznanego przez sąd marokański, podkreślając jego nieadekwatność. Wreszcie w części III tego pisma wnoszący odwołanie zażądał wypłaty „odszkodowania w wysokości przynajmniej sumy wszystkich pensji, jakie zamordowany urzędnik otrzymałby między rokiem 2006 (data tragedii w Rabacie) a rokiem 2032 (data przewidywanego przejścia tego urzędnika na emeryturę), to jest przez 26 lat". W tym kontekście podkreślił on też, że odszkodowanie to, którego domaga się od Komisji na rzecz czworga małoletnich dzieci, ma „oczywiście charakter odrębny i uzupełniający" względem tego, o którym wspomniał w części II swojego pisma, a więc zadośćuczynienia za poniesioną krzywdę.

109 W świetle treści pisma wnoszącego odwołanie z dnia 25 lutego 2008 r. i wbrew temu, co zostało wskazane w pkt 88 zaskarżonego wyroku, należy stwierdzić, że w ramach wniosku o odszkodowanie zawartego w tym piśmie wnoszący odwołanie nie ograniczył się do żądania naprawienia szkody majątkowej, lecz jasno dał do zrozumienia, iż domaga się również zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

110 Nadto, wnoszący odwołanie, domagając się zajęcia przez instytucję stanowiska w przedmiocie „wszystkich politycznych i finansowych konsekwencji" podwójnego zabójstwa, zażądał w istocie pełnego i całkowitego naprawienia szkody wynikającej z uchybienia Komisji, które doprowadziło do śmierci A. Missira Mamachiego di Lusignana. Okoliczność, że wnoszący odwołanie szczegółowo nie określił od razu elementów tej szkody przy użyciu kategorii prawnych, które z pewnością nie są mu znane, takich jak szkoda majątkowa, krzywda lub uszczerbek w zakresie utraty radości życia, krzywda ex haerede lub de iure proprio, na tak wczesnym etapie postępowania administracyjnego poprzedzającego wniesienie skargi, który cechuje się brakiem przymusu adwokackiego i dążeniem organu powołującego do polubownego rozwiązania sporu, w szczególności w okolicznościach tak tragicznych, jak w rozpatrywanym przypadku, nie wydaje się mieć decydującego znaczenia. W każdym razie należy stwierdzić, podobnie jak stwierdził Trybunał w ww. wyroku w sprawie Sergy przeciwko Komisji, że wnoszący odwołanie wskazał „główne elementy" szkody, której naprawienia się domaga, w częściach I, II i III swojego pisma z dnia 25 lutego 2008 r.

111 Ponadto w zażaleniu z dnia 10 września 2008 r. wnoszący odwołanie rzetelnie przedstawił poszczególne elementy domniemanej szkody, wyraźnie żądając między innymi zadośćuczynienia krzywdzie ex haerede, jakiej A. Missir Mamachi di Lusignano doznał przed swoją śmiercią.

112 Wynika stąd, że pierwszą przeszkodę procesową, jaką Komisja podniosła wobec żądania zadośćuczynienia krzywdzie ex haerede, jakiej A. Missir Mamachi di Lusignano doznał przed swoją śmiercią, należy oddalić.

113 W odniesieniu do pozostałych przeszkód procesowych, jakie wobec tego żądania podnosi Komisja (zob. pkt 91 zaskarżonego wyroku), stan postępowania nie pozwala na wydanie orzeczenia.

114 W tych okolicznościach normalnie należałoby przekazać ten aspekt do rozpoznania przez Sąd do spraw Służby Publicznej.

115 Należy jednak stwierdzić, że w razie skierowania sprawy do Sądu do spraw Służby Publicznej sąd ten wkrótce znów musiałby stwierdzić, że przed nim oraz przed Sądem są zwisłe sprawy mające ten sam przedmiot, a mianowicie, w przypadku Sądu, sprawa niniejsza i równoległa do niej sprawa T-494/11. Zgodnie z art. 8 ust. 3 akapit drugi załącznika I do statutu Trybunału Sąd do spraw Służby Publicznej musiałby stwierdzić brak swojej właściwości, tak aby Sąd mógł orzec w tych sprawach (zob. także pkt 75 powyżej).

116 Z tego względu kierowanie sprawy do Sądu do spraw Służby Publicznej jest pozbawione sensu, jako że sąd ten musiałby ją ponownie przekazać Sądowi. Ponadto zbyt ścisłe stosowanie art. 13 ust. 1 załącznika I do statutu Trybunału Sprawiedliwości prowadziłoby jedynie, bez żadnego pożytku, do przedłużenia postępowania (zob. podobnie i analogicznie orzecznictwo Trybunału przytoczone w pkt 72 powyżej).

117 W tych okolicznościach również ten aspekt należy przekazać Sądowi, tak aby mógł on rozpoznać go jako sąd pierwszej instancji na podstawie art. 268 TFUE i 340 TFUE.

118 Z ogółu powyższych rozważań wynika, że sprawę F-50/09 należy w całości przekazać do rozpoznania Sądowi.

W przedmiocie kosztów

119 Ze względu na fakt, iż sprawa zostaje przekazana do rozpoznania Sądowi, rozstrzygnięcie o kosztach nastąpi w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.

Z powyższych względów

SĄD (izba ds. odwołań)

orzeka, co następuje:

1) Wyrok Sądu do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej (pierwsza izba) z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie F-50/09 Missir Mamachi di Lusignano przeciwko Komisji zostaje uchylony.

2) Sprawa F-50/09 zostaje przekazana Sądowi, tak aby mógł on rozpoznać ją jako sąd pierwszej instancji na podstawie art. 268 TFUE i 340 TFUE.

3) Rozstrzygnięcie o kosztach nastąpi w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 10 lipca 2014 r.

Podpisy